

Fjárhagsaðstoð sveitarfélaga og kröfur um virkni viðtakenda

Guðný Björk Eydal og Lena Hrönn Marteinsdóttir

Guðný Björk Eydal,
félagsráðgjafi
prófessor við félags-
ráðgjafardeild Háskóla
Íslands

Lena Hrönn
Marteinsdóttir,
MA nemi í félagsráðgjöf

Á undanförunum áratugum hefur verið lögð aukin áhersla á virkni viðtakenda atvinnuleysistrygginga og fjárhagsaðstoðar í Evrópu (Greenberg, Meyer, Michalopoulos og Wiseman, 2007; Johanson og Hvinden, 2007; Lødemel og Trickey, 2001; Smedslund, Hagen, Steiro, Johme, Dalsbø og Rud, 2006; Ulmestig, 2007). Hér á landi hafa slíkar áherslur m.a. komið skýrt fram þegar löggjöf um atvinnuleysistryggingar var endurskoðuð árið 1996 (Þingskjal 189, 1996–1997; Þingskjal 188, 1996–1997). Í grein sem birtist í Þjóðarspeglinum árið 2009 kom fram að í nágrannalöndunum hefði löggjöf um félagsþjónustu einnig tekið mið af slíkum skilyrðingum en að því fordæmi hefði ekki verið fylgt á Íslandi. Einnig kom fram að dæmi væru um að einstök sveitarfélög hérlandis hefðu þó innleitt slík ákvæði í reglur um fjárhagsaðstoð (Guðný Björk Eydal, 2009). Lena Hrönn Marteinsdóttir ákvað því að rannsaka efnið nánar í lokaritgerð í MA-námi til starfsréttinda í félagsráðgjöf undir leiðsögn Guðnýjar Bjarkar Eydal. Markmið rannsóknarinnar var m.a. að kanna hvort sveitarfélög hefðu sett ákvæði í reglur um fjárhagsaðstoð um að skilyrða mætti aðstoð við virkni viðtakenda og hvernig tillögum um að lögleiða skilyrðingar hefði reitt af á Alþingi. Með virkni er hér vísað til þess að sveitarfélög geti gert kröfur um að viðtakendur séu í virkri atvinnuleit eða taki þátt í einhvers konar vinnu- markaðs- eða endurhæfingarárræðum. Í rannsókn-

inni voru notaðar eigindlegar rannsóknaraðferðir og einkum byggt á skriflegum gögnum.

Ritgerðina má lesa í heild á vef Háskóla Íslands, *Skemmunni* (Lena Hrönn Marteinsdóttir, 2010).

Lög um félagsþjónustu sveitarfélaga og tillögur um breytingar á þeim

Lög um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 tóku gildi 17. apríl 1991 og samkvæmt þeim er eitt af hlutverkum sveitarfélaga að tryggja öllum íbúum framfærslu ef ákveðin skilyrði eru uppfyllt. Samkvæmt 19. gr. laganna kemur fram að öllum er skylt að framfæra sig sjálfa og fjölskyldu sína, þ.e. maka og börn yngri en 18 ára. Samkvæmt skýrslu Árna Páls Árnasonar (2010), þáverandi félags- og tryggingamálaráðherra, hækkuðu útgjöld sveitarfélaga til fjárhagsaðstoðar töluvert á milli 2008 og 2009 eða um 65% hjá stærstu sveitarfélögum. Viðtakendum fjölgaði á sama tíma um 35%. Árið 2009 þáðu 5994 íslensk heimili fjárhagsaðstoð sem nam 2.287.854.000 kr. (Landshagir, 2010).

Þar sem um rammalöggjöf er að ræða er hverju sveitarfélagi í sjálfsvald sett hvernig það svo hagar þjónustunni, þar með talið að ákveða upphæð fjárhagsaðstoðar, en samkvæmt lögum er öllum sveitarfélögum skylt að setja sér reglur um framkvæmd fjárhagsaðstoðar (Lára Björnsdóttir, 2006). Í frumvarpi til laga um félagslega þjónustu nr. 40/1991 er bent á að ekki sé mögulegt að skilgreina rétt fólks til félagsþjónustu með nákvæmum hætti en að frumvarpinu sé engu að síður ætlað að tryggja fjárhagslegt og félagslegt öryggi fólks (Þingskjal 574, 1990–1991).

Á öllum Norðurlöndum hefur löggjöf um fjárhagsaðstoð verið breytt í þá veru að áhersla er lögð á virkni viðtakenda og að þeir skuli eiga kost á þátttöku í einhvers konar endurhæfingu eða úrræðum sem stuðla að virkni (Lena Hrönn Marteinsdóttir, 2010). Slíkar tillögur hafa einnig komið fram hér á landi, en frumvörp um þetta efni hafa ekki náð fram að ganga á Alþingi.

Árið 1997 skipaði félagsmálaráðherra nefnd til að semja frumvarp um endurskoðun laga um félags-

þjónustu. Fulltrúar sveitarfélaga í nefndinni skiluðu séráliti og lögðu til að í 21. gr. segði m.a.:

Fjárhagsaðstoð á vegum sveitarfélags skal vera svo mikil sem nauðsyn krefur að mati sveitarstjórnar [...] Heimilt er sveitarstjórn í reglum um framkvæmd fjárhagsaðstoðar að setja almenna skilmála fyrir fjárhagsaðstoð, enda tryggt að umsækjendur séu með þeim ekki útilokaðir frá réttindum sínum skv. 12. gr. þessara laga (Þingskjal 670, 1996–1997).

Í greinargerð með sérálitinu sagði að nokkurrar óvissu hefði gætt hjá sveitarstjórnarmönnum um það hve mikla heimild lögin gæfu varðandi reglur um framkvæmd fjárhagsaðstoðar. Þar sagði enn fremur:

Viss skilyrðing fjárhagsaðstoðar er iðkuð og hefur verið svo lengi athugasemdalaust. Sem dæmi má nefna að styrkumsækjandi skal taka launavinnu sem honum býðst en segi sig ella frá styrk, eins og hann skuli gera fulla og rétta grein fyrir fjárhagsstöðu sinni. Skilyrði þau sem hér er lagt til að sveitarstjórnnum yrði heimilað að setja í reglur sínar eru til varnar að fjárhagsaðstoð misfarist eða sé misnotuð; að styrkumsækjandi misnoti ekki fjárhagsaðstoð sjálfum sér til óheilla, til varnar því að umsækjandi geti brotið 19. gr. laganna og brugðist framfærsluskyldu sinni, til að beita styrkumsækjanda þrýstingi til að sækja nauðsynlega lækni- meðferð, svo dæmi séu nefnd. Tillagan felur í sér að skilyrðin komi fram á almennan hátt í reglum sveitarfélags en að þeim verði síðan beitt í einstökum tilvikum þegar viðhlítandi málsatvik væru sannanlega fyrir hendi. Þannig skilmálar hlytu að vera sanngjarnir og aðgengilegir þannig að umsækjandi ætti raunverulegt val um það hvort hann hlíti þeim eða verði af umbedinni fjárhagsaðstoð (Þingskjal 670, 1996–1997).

Kristín Ástgeirsdóttir (1996–1997) gerði grein fyrir nefndaráliti félagsmálanefndar Alþingis sem tók ekki undir ofangreint sérálit. Kristín benti á að við gerð sérálitsins hefðu tekist á tvö sjónarmið, annars vegar þar sem horft væri til réttar fólks til fjárhagsaðstoðar og hins vegar þess hvort rétt væri að sveitarfélögin ættu að hafa rétt til að „setja einhvers konar reglur eða fyrirvara“. Kristín segir einnig í ræðu sinni að hún hafi sjálf verið veik fyrir sjónarmiði sveitarfélaganna og „að það geti verið til gagns að setja

fólki ákveðin skilyrði, reyna að leiða það inn á réttar brautir“. Hún bendir einnig á að tíminn og reynslan verði að leiða í ljós hvort slíkra ákvæða verði þörf í framtíðinni. Engar frekari umræður urðu og þingið samþykkti tillöguna óbreytta og hafnaði þar með tillögum fulltrúa sveitarfélaganna (Þingskjal 1129, 1996–1997).

Síðla árs 2009 var lagt fram stjórnarfrumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991 og fleiri lögum. Þar var lagt til að við 21. gr. bættist svohljóðandi málslíður: „Sveitarstjórn er heimilt að setja reglur sem binda fjárhagsaðstoð viðkomandi sveitarfélags skilyrðum, svo sem um virkni, virka atvinnuleit eða þátttöku þeirra sem fá fjárhagsaðstoð í vinnumarkaðsaðgerðum, sbr. lög nr. 55/2006, um vinnumarkaðsaðgerðir, með síðari breytingum“ (Þingskjal 314, 2009–2010).

Þáverandi félags- og tryggingamálaráðherra Árni Páll Árnason (2009a) mælti fyrir frumvarpinu og sagði mikilvægt að sveitarstjórnir hefðu svigrúm til að skilyrða fjárhagsaðstoð við virkni. Árni rökstuddi tillöguna í flutningsræðu og sagði:

Samfélagið má ekki láta fólk afskiptalaust, heldur verðum við að beita öllum ráðum til að halda því virku. Við leggjum síaukna áherslu á virkni í öllum framfærslukerfum hins opinbera og horfum til þess að auka mjög virkniúrræði í örorkukerfinu svo dæmi sé tekið. Það eru mannréttindi fólks að fá að taka þátt í virkniadgerðum, það eru mannréttindi að fá að vera hluti af samfélaginu (Árni Páll Árnason, 2009a).

Frumvarpinu var vísað til félags- og tryggingamálanefndar sem fékk ýmsa hagsmunaaðila á sinn fund til að ræða frumvarpið, m.a. fulltrúa frá Sambandi íslenskra sveitarfélaga og fulltrúa frá Samtökum atvinnulífsins. Meirihluti nefndarinnar lagði til að þetta ákvæði yrði fellt út úr frumvarpinu. Meirihluti nefndarinnar taldi ákvæðið ekki nægilega rökstutt og að það kallaði á nánari skoðun og umfjöllun. Þá sagði í nefndarálitinu: „Meiri hlutinn áréttar að í lögnum sé nú þegar heimild fyrir sveitarfélög að setja reglur um fjárhagsaðstoð en bendir á að sveitarfélög hafa framfærsluskyldu gagnvart íbúum sínum“ (Þingskjal 443, 2009–2010).

Í umræðum benti Sigríður Ingibjörg Ingadóttir (2009) á að skoða þyrfti vel hvort slík skilyrði gætu samræmst framfærsluskyldu sveitarfélaga. Ólafur Þór Gunnarsson (2009) ræddi einnig um framfærslu-

skyldu sveitarfélaga og rétt einstaklinga til framfærslu og sagði m.a.:

Ég geri athugasemdir við eða hef öllu heldur áhyggjur af 28. gr. sem snýr að framfærsluskyldu sveitarfélaganna. Í mínum huga er sú skylda afar rík og vandséð í raun hvernig sveitarfélög geta vikist undan þeirri ábyrgð þótt með einhvers konar lagaákvæðum væri. Mér finnst að fara þurfi mjög vel yfir þetta. Við skulum hafa í huga að þetta er sennilega með elstu ákvæðum í íslenskri lagasetningu, þ.e. hugtakið framfærsluskylda og að allir eigi rétt á framfærslu.

Árni Páll Árnason, félags- og tryggingamálaráðherra (2009b) svaraði að ekki væri verið að skylda sveitarfélögin til að skilyrða framfærslustyrki né yrði þeim heimilt að neita fólki sem ekki gæti tekið þátt í virkniaðgerðum um framfærslu heldur væri verið að skapa því svigrúm til að taka slíkar ákvarðanir.

Meirihluti félagsmálanefndar féllst ekki á að setja ætti slíkt ákvæði í lög. Minnihluti félagsmálanefndar var því fylgjandi, en tók undir að ákvæðið væri ekki nægjanlega skýrt (Þingskjal 451, 2009–2010). Í nefndarálitni minnihlutans sagði m.a. að það væri ótækt „að þeir sem hafna vinnu, eru ekki í virkri atvinnuleit eða neita þátttöku í vinnumarkaðsaðgerðum eigi óhindrað rétt á framfærslu hjá sveitarfélögum. Tryggja þarf að atvinnuleysistryggingakerfið vinni með sveitarfélögum.“ Að lokum benti minnihluti nefndarinnar á að mikilvægt væri að frumvarp um þetta efni yrði unnið í samvinnu við hagsmunaaðila og lagt fram á fyrstu mánuðum ársins 2010 (sama heimild). Þingið samþykkti tillögur meirihluta félags- og tryggingamálanefndar (Þingskjal 443, 2009–2010) og nýtt frumvarp hefur ekki verið kynnt á Alþingi (febrúar 2011).

Hér greinir þingmenn augljóslega á með svipuðum hætti og lýst var í nefndarálitni félagsmálanefndar frá 1997 og hér takast á sjónarmið um rétt til fjárhagsaðstoðar og rétt sveitarfélaga til að skilyrða hana. Einnig er rætt um mikilvægi þess að sömu kröfur um virkni séu gerðar af hálfu sveitarfélaga og gert er ráð fyrir í lögjöf um atvinnuleysistryggingar. Athyglisvert er einnig að í ræðu ráðherra kemur fram að tilgangur tillögunnar hafi verið að skapa sveitarfélögum svigrúm til þess að geta skilyrt aðstoð með þessum hætti, sem verður að skilja sem svo að það sé álit flutningsmanna að slík lagaheimild sé ekki fyrir hendi í núgildandi lögum.

Þá er einnig athyglisvert, í ljósi þess að ekki hefur reynst stuðningur við ofangreindar tillögur á Alþingi, að í leiðbeiningum um reglur um fjárhagsaðstoð sem félagsmálaráðuneytið setti árið 2003 segir í 3. gr.:

Hafi umsækjandi hafnað atvinnu eða sagt starfi sínu lausu án viðhlítandi skýringa er félagsmálanefnd heimilt að greiða lægri fjárhæð til framfærslu en tilgreind er. Sama á við um atvinnulausan umsækjanda sem ekki framvísar skráningarskrírteini eða dagþeningavottorði frá vinnumálastofnun án viðhlítandi skýringa (Velferðarráðuneyti, e.d., 2009).

Í viðtali við Ingibjörgu Broddadóttur kom fram að þessi ákvæði voru byggð á 19. grein laga um félagsþjónustu þar sem kveðið er á um framfærsluskyldur einstaklinga (Lena Hrönn Marteinsdóttir, 2010). Þá kom einnig í ljós þegar úrskurðir vegna framkvæmdar félagsþjónustu á tímabilinu 2008–2009 voru skoðaðir, að einn úrskurður varðaði ákvæði um skilyrðingar sem lutu að virkni, í honum hafði úrskurðarnefnd úrskurðað sveitarfélagi í vil í samræmi við leiðbeiningar ráðuneytis (sama heimild).

Kveða reglur sveitarfélaga á um skilyrðingar sem lúta að virkni?

Í umræddri rannsókn kom í ljós að af 76 sveitarfélögum höfðu 73 þeirra sett sér reglur um fjárhagsaðstoð, skv. 21. gr. laga um félagsþjónustu sveitarfélaga, þegar rannsóknin var framkvæmd haustið 2010. Meðan á úrvinnslu stóð voru reglur þriggja sveitarfélaga í endurskoðun og rannsóknin náði því til 70 sveitarfélaga. Mörg minni sveitarfélög hafa skipulagt félagsþjónustu með öðrum sveitarfélögum og í þeim 70 sveitarfélögum sem um ræddi var því alls um að ræða reglur í 35 tilvikum.

Niðurstöður rannsóknarinnar leiddu í ljós að öll sveitarfélög sem hafa sett sér reglur um framkvæmd fjárhagsaðstoðar, nema tvö Álftanes og Vesturbyggð, höfðu innleitt skilyrðingar sem lúta að virkni. Skipta má sveitarfélögum sem höfðu innleitt slíkar skilyrðingar í tvo flokka:

1. Sveitarfélög sem fylgja ofangreindri 3. gr. leiðbeininga um reglur um fjárhagsaðstoð frá félags- og tryggingamálaráðuneytinu,
  2. Sveitarfélög sem bæta ákvæðum við 3. gr. leiðbeiningar um reglur um fjárhagsaðstoð.
- 23 sveitarfélög eða 66% fylgja alveg eða í meginatriðum 3. gr. leiðbeininga félagsmálaráðuneytis um

reglur um fjárhagsaðstoð. Tíu sveitarfélög eða 28% nota einnig greinina en bæta við hana. Sveitarfélögin sem bæta við gera það með þrenns konar móti (viðbót sveitarfélaga er skáletruð):

1. Sama á við um atvinnulausan umsækjanda sem ekki framvísar skráningarskírteini eða dagpeningavottorði frá vinnumálastofnun án viðhlítandi skýringa og umsækjanda sem hefur þátttöku í átaksverkefni, nema veigamiklar ástæður sem fram koma við mat á aðstæðum umsækjanda mæli gegn því (Reykjavík, Kópavogur og Fjallabyggð).
2. Sama á við um atvinnulausan umsækjanda ... Einnig skerðist réttur umsækjanda með sama hætti sem hætt hefur þátttöku í átaksverkefni, endurhæfingu og/eda einstaklingsmiðaðri áætlun hjá ráðgjafa nema veigamiklar ástæður sem fram koma við mat á aðstæðum umsækjanda mæli gegn því (Reykjanesbær, Árborg, Akranes og Sandgerði).
3. Sama á við um atvinnulausan umsækjanda ... Sama á við um umsækjanda sem á við vímuefnavanda að stríða og neitar að fara í viðeigandi meðferð, svo og umsækjanda sem hafnar félagslegri ráðgjöf eða þátttöku í stuðningsáætlun (Skagafjörður, Akureyri, Félagsþjónusta Austur-Húnavatnssýslu og Sandgerði hafa einnig ákvæði um að lækka megi fjárhagsaðstoð umsækjanda sem eiga við áfengis- eða vímuefnavanda að stríða sem nemi hálfri grunnupphæð).

Í tveimur fyrri tilvikunum er um að ræða nánari lýsingu á úrræðum sem greining á við og síðan fyrirvarar um að slíkum skilyrðingum sé ekki beitt ef veigamiklar ástæður mæla gegn þeim. Í þriðja tilvikinu kveða reglur á um að umsækjendur geti átt á hættu að framfærsluaðstoð verði skert ef þeir neita viðeigandi meðferð, félagslegri ráðgjöf eða hætta þátttöku í stuðningsáætlun.

Niðurstöður

Rannsóknin leiddi í ljós að Alþingi hefur tvívegis hafnað því að lögfesta tillögur um að sveitarfélögum verði heimilað að skilyrða fjárhagsaðstoð við virkni viðtakenda, en leiðbeiningar félags- og tryggingamálaráðuneytis heimila það (sbr. 3. gr. leiðbeininga). Rannsóknin leiddi ennfremur í ljós að í reglum allra sveitarfélaga nema tveggja eru ákvæði, sem eru lítið sem ekkert breytt frá 3. grein í leiðbeinandi reglum félagsmálaráðuneytis um það hvernig megi

lækka upphæð aðstoðar ef tiltekin virkni er ekki fyrir hendi. Þessi niðurstaða er í talsverðu ósamræmi við þá umræðu sem fór fram á Alþingi haustið 2010 þegar tillögu ríkisstjórnarinnar um að veita sveitarfélögum slíkt svigrúm var hafnað. Þingið hafnaði ekki tillögunni með vísun í sjálfsákvörðunarrétt sveitarfélaga, heldur komu fram efasemdir um að slíkar skilyrðingar væru viðeigandi og vísað til þess að tillagan væri ekki nógu vel undirbúin. Í ljósi þess að framfærsluaðstoð sveitarfélaganna er mikilvægt öryggisnet sem ætlað er að tryggja þeim framfærslu sem ekki eiga annarra kosta vöð, er mikilvægt að ekki leiki vafi á hvort sveitarfélög hafa rétt til að skilyrða aðstoð við virkni.

Að lokum viljum við benda á hve mikilvægt er að rannsaka frekar framkvæmd félagsþjónustu og hversu algengt sé að fjárhagsaðstoð sé skert vegna skilyrða um virkni umsækjanda. Við teljum einnig mikilvægt að rannsaka nánar hvort og þá hvernig skilyrðingar sem lúta að virkni samræmast sjálfsákvörðunarrétti skjólstæðinga og siðareglum félagsráðgjafa.

Höfundar þakka Ingibjörgu Broddadóttur og Unni V. Ingólfssdóttur fyrir yfirllestur og ábendingar.

Heimildir

- Árni Páll Árnason. (2009a). Flutningsræða: Frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, lögum nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. *Alþingistíðindi B-deild*, 138. Sótt 30. október 2010 á <http://www.althingi.is/altext/raeda/138/rad20091207T150259.html>.
- Árni Páll Árnason. (2009b). Ræða við umræður um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, lögum nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. *Alþingistíðindi B-deild*, 138. Sótt 30. október 2010 á <http://www.althingi.is/altext/raeda/138/rad20091207T160846.html>.
- Árni Páll Árnason. (2010). Skýrsla Árna Páls Árnasonar félags- og tryggingamálaráðherra um velferðarvaktina. *Alþingistíðindi A-deild*, 138. Sótt 24. september 2010 á <http://www.althingi.is/altext/138/s/pdf/0714.pdf>.
- Greenberg, D., Meyer, R., Michalopoulos, C. og Wiseman, M. (2007). Explaining variation in the effects of welfare-to-work programs [rafræn útgáfa]. *Review of Economic Studies*, 74, 283–318. Sótt 18. janúar 2010 á <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1467-937X.2007.00422.x/pdf>
- Guðný Björk Eydal. (2009). Fjárhagsaðstoð sveitarfélaga Norðurlanda á krepputímum: Hjálp til sjálfsbjálpar? Í Halldór S. Guðmundsson og Silja Bára Ómarsdóttir (ritstj.), *Rannsóknir í félagsvísindum X* (bls. 53–65). Reykjavík: Félagsvísindastofnun Háskóla Íslands.

- Hagstofa Íslands. (2010). *Landshagir 2010*. Sótt 20. janúar 2011 á <http://www.hagstofa.is/pages/2530>.
- Johannsson, H. og Hvinden, B. (2007). Re-activating the Nordic welfare states: do we find a distinct universalistic model? *International Journal of Social Policy*, 23, 334–346.
- Kristín Ástgeirsdóttir. (1996–1997). Mælir fyrir nefndaráli frá félagsmálanefnd við umræður um frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga. *Alþingistíðindi B-deild*, 121. Sótt 1. september 2010 á <http://althingi.is/altext/121/05/r06175029.sgml>
- Lára Björnsdóttir. (2006). Heildrænt skipulag í heilbrigðis- og félagsþjónustu. Í Halldór S. Guðmundsson og Sigrún Júlíusdóttir (ritstj.), *Heilbrigði og heildarsýn* (bls. 49–61). Reykjavík: Háskóli Íslands.
- Lena Hrönn Marteinsdóttir. (2010). Fjárhagsaðstoð, virkni og velferð. Óbirt MA-ritgerð í félagsráðgjöf til starfsrétinda við félagsráðgjafardeild Háskóla Íslands. Sótt 25. janúar 2011 á <http://skemman.is/item/view/1946/7161;jsessionid=2892DB39ECA7E5F08674C1E3D849761E>
- Lødemel, I. og Trickey, H. (2001). Preface. Í I. Lødemel og H. Trickey (ritstj.), *An offer you can't refuse – workfare in international perspective* (bls. xi–xxi). Bristol: Policy Press.
- Lög um félagsþjónustu sveitarfélaga nr. 40/1991.*
- Ólafur Þór Gunnarson. (2009). Ræða við umræður um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, lögum nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. *Alþingistíðindi B-deild*, 138. Sótt 30. október á <http://www.althingi.is/altext/raeda/138/rad20091207T160846.html>
- Sigríður Ingibjörg Ingadóttir. (2009). Ræða við umræður um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, lögum nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. *Alþingistíðindi B-deild*, 138. Sótt 30. október á <http://www.althingi.is/altext/raeda/138/rad20091207T155337.html>
- Smedslund, G., Hagen, K.B., Steiro, A., Johme, T., Dalsbø, T.K. og Rud, M.G. (2006). *Work programmes for welfare recipients. Campbell systematic review No 20-2006*. Oslo: Norwegian Knowledge Centre for the Health Services. Sótt 14. júní 2010 á <http://www.kunnskapssenteret.no/binary?download=true&id=1131>.
- Ulmestig, R. (2007). *På gränsen till fattigvård? En studie om arbetsmarknadspolitik och socialbidrag*. Lund: Lunds Universitet.
- Þingskjal 188. (1996–1997). Frumvarp til laga um atvinnuleysistryggingar. *Alþingistíðindi A-deild*, 121. Sótt 7. maí 2010 á <http://www.althingi.is/altext/121/s/0188.html>
- Þingskjal 189. (1996–1997). Frumvarp til laga um vinnu- markaðsaðgerðir. *Alþingistíðindi A-deild*, 121. Sótt 7. maí 2010 á <http://www.althingi.is/altext/121/s/0189.html>
- Þingskjal 314. (2009–2010). Frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, lögum nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. *Alþingistíðindi A-deild*, 138. Sótt 30. júní 2010 á <http://www.althingi.is/altext/138/s/0314.html>
- Þingskjal 443. (2009–2010). Nefndarálit um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, lögum nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. *Alþingistíðindi A-deild*, 138. Sótt 30. júní 2010 á <http://www.althingi.is/altext/138/s/0443.html>
- Þingskjal 451. (2009–2010). Nefndarálit minnihluta félags- og tryggingamálanefndar um frumvarp til laga um breytingu á lögum nr. 54/2006, um atvinnuleysistryggingar, lögum nr. 40/1991, um félagsþjónustu sveitarfélaga, og lögum nr. 95/2000, um fæðingar- og foreldraorlof, með síðari breytingum. Sótt 3. nóvember á <http://www.althingi.is/altext/138/s/0451.html>
- Þingskjal 574. (1990–1991). Frumvarp til laga um félagsþjónustu sveitarfélaga. *Alþingistíðindi A-deild*, 113. Sótt 16. júlí 2010 á <http://www.althingi.is/altext/113/s/0574.html>
- Þingskjal 670. (1996–1997). Frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, sbr. lög nr. 31/1994 og 130/1995. *Alþingistíðindi A-deild*, 121. Sótt 7. maí 2010 á <http://www.althingi.is/altext/121/s/0670.html>
- Þingskjal 1129. (1996–1997). Frumvarp til laga um breytingu á lögum um félagsþjónustu sveitarfélaga, nr. 40/1991, sbr. lög nr. 31/1994 og 130/1995. *Alþingistíðindi A-deild*, 121. Sótt 12. janúar 2011 á <http://www.althingi.is/altext/121/s/1129.html>
- Velferðarráðuneyti (e.d.). Greinargerð með leiðbeiningum um reglur um fjárhagsaðstoð. Sótt 11. janúar 2011 á <http://www.velferdarraduneyti.is/media/acrobat-skjol/greinargerð.pdf>

MA-RITGERÐ

Ofbeldi gegn öldruðum: Viðhorf, þekking og reynsla starfsfólks í heimaþjónustu

Höfundur: Sigrún Ingvarsdóttir.
Leiðbeinandi: Sigurveig H. Sigurðardóttir

Markmið rannsóknarinnar var að kanna hvort starfsfólk í heimaþjónustu verði vart við ofbeldi gagnvart öldruðum í störfum sínum. Jafnframt var kannað hver þekking starfsfólksins og viðhorf væru í þessu tilliti. Niðurstöður meginlegrar rannsóknar benda til þess að þessir starfsmenn séu í lykilstöðu til að greina ofbeldi gagnvart öldruðum og koma þolendum til hjálpar. Mikilvægt er að efla færni starfsmanna til að greina og bregðast við grunsemdum um ofbeldi og marka